

Op de Geul kwam de blankvoorn voor de eerste wereldoorlog alleen voor beneden de sluizen van de papierfabriek van Tielens te Weert bij Meerssen. In die tijd drong de Maas bij hoge waterstand nog tot aan deze sluizen door. Daarboven lag het domein van de forel, een natuurlijke vijand van de blankvoorn. Na 1918 veranderde ook dit water. Er kwamen meer toeristen. De hotel verzezen als paddestoelen uit de grond, vooral in Valkenburg, en zij allen loosden hun afvalwater op de Geul. Daardoor waren de forellen ten dode opgeschreven, maar daardoor ook ontstond het juiste milieu voor de blankvoorn. Toen in de dertiger jaren de stuw in de Maas te Borgharen was voltooid, konden de vissen beneden de stuw, die generatie's lang hoger op in de rivier hadden gepaaid, hun oude paaiplaatsen niet meer bereiken. Vele van hen zijn toen de Geul opgetrokken. In 1938 was de blankvoorn reeds de meest voorkomende standvis op de Geul, tot in Epen toe. Zij hadden op hun tocht naar de Belgische grens ± 14 watermolens moeten passeren.

Na de tweede wereldoorlog is ook in het Geulwater, vooral beneden Valkenburg, een geweldige verslechtering opgetreden, vooral door het gebruik van chemicaliën in de huis-houding, in de hotels en in de wasserijen. Het is dan ook niet verwonderlijk dat in de afgelopen droge zomer beneden de molensluizen honderden vissen de dood vonden, wanneer de mole naar de sluizen wat langer dicht moest houden om voldoende water te verzamelen om te kunnen malen.

Waar blijven de zuiveringsinstallatie's? Ieder jaar worden er nog steeds meer rioleringen op de Geul aangesloten! Het zal niet lang meer duren of ons enige en mooie berggriviertje is veranderd in een stinkend, gevaarlijk riool.

BOEKBESPREKING

Spieden en speuren in de vrije natuur, door Niko Tinbergen. Nederlandse vertaling van J. M. Baerends-Van Roon. Ploegma, Amsterdam, 1960. Prijs f 9,75.

Na het verschijnen van de smakelijke boekjes van Konrad Lorenz bij dezelfde uitgever, over het gedrag van „huisdieren” komt het nieuwe boek van Tinbergen als een weldadige aanvulling voor al degenen, die meer willen weten over het gedrag van in volle vrijheid levende dieren. Er worden in dit boek verscheidene lanzen gebroken voor de veldbiologie, een wetenschap,

waarover nog al eens smalend wordt gesproken, misschien wel, omdat zij ook als sport beoefend kan worden, en haar dienaren niet veel meer nodig plegen te hebben dan een flinke portie geduld en wat vindingrijkheid. In de hoofdstukken weerspiegelt zich het leven van de auteur van de laatste 25 jaar: eerst de vacantie's met zijn ouders op de woeste Veluwe, te midden van roofvogels, bijenwolven, en andere insecten. Zijn deelname aan de Nederlandse expeditie naar Oost-Groenland voor het doen van meteorologische waarnemingen. Zijn tijd als assistent, later als lector en hoogleraar te Leiden, met de voor de studenten georganiseerde kampen te Hulshorst en het Meyendell-onderzoek. Zijn emigratie naar Engeland, waar hij in Oxford aan het hoofd kwam te staan van een instituut voor biologisch veldwerk, en zijn hartstocht voor meeuwen en andere bewoners van de zee kust volledig kon uitleven. Van deze nieuwe standplaats uit maakte hij studiereizen naar Zuid-Afrika, de kusten van de Pacific en Canada. Hij kampeerde op het Robbeneiland in de Tafelbaai en trok een week lang dwars door de Paul Krugertuin. Hij werkte in Californië, dicht bij de befaamde zeeotters, en logeerde op het Olympisch Schiereiland, aan de rand van het geweldige Mount Rainier-reservaat, aan de Westkust van Noord-Amerika. Overal trof hij zijn „proefdieren” aan, omdat hij de vrije natuur zelf beschouwd als zijn laboratorium. Het verslag van zijn onderzoekingen laat zich lezen als een avonturenroman, en prikkelt tot het zelf waarnemen en tot het beleven van de rijke variatie van levenspatronen. Voor dit doel is het boek dan ook geschreven.

Door samenwerking met „een van de Baerendsen” is een ideale Nederlandse bewerking ontstaan, die fraai geïllustreerd is met tal van foto's en tekeningen. Het boek behoort naast die van Lorenz te staan in elke schoolbibliotheek, en zal daar zonder twijfel binnen korte tijd kapotgelezen zijn.

v. N.

Het Leven van de Diepzee. Nederlandse bewerking door Dr J. S. Zaneveld van „Wunderwelt der Tiefsee” door Klaus Günther en Kurt Deckert. Thieme, Zutphen, 1959. f 8,90.

Een verantwoord overzicht van het leven in de diep-zee bestond voor het verschijnen van dit boek in de Nederlandse taal niet. Het is dan ook een goed idee geweest van de directeur van het Caraïbisch Marien-biologisch Instituut te Curacao, het boek van Günther en Deckert voor Nederland te bewerken. Hierin wordt het leven van de bizar uitzienende wezens die op grote diepte in zee leven, en waarvan men zo dikwijls afbeeldingen tegenkomt, begrijpelijk gemaakt, omdat het in verband wordt gebracht met de ekologische omstandigheden van de diepzee. Veel goede illustraties verduidelijken de tekst, die helaas nog al eens moeilijkheden oplevert voor de lezer, doordat lange ingewikkelde zinnen zijn gebruikt, als herinnering aan de oorspronkelijke tekst. Ook zijn er nog al eens pleonasmen in te vinden. Naar mijn idee is onvoldoende aangegeven het verband dat er bestaat tussen de diepte van de zee en de aard van de afzetting op de bodem. Uit de tekst van bladz. 84 zou men de indruk kunnen krijgen, dat het Pteropodenslik op grote diepte

wordt afgezet, terwijl dit juist niet het geval is, zoals ook uit fig. 41 blijkt.

De correctie geschiedde lang niet feilloos. De eerste regel van het eerste hoofdstuk bevat minstens 8 fouten, in een Griekse tekst van Alkman, waar zelfs Arabische lettertekens in verzeild zijn geraakt! Het geslacht van de langstaartvissen, dat *Macrurus* heet, wordt op pag. 105 *Marcurus* genoemd en op pag. 90, 91 en 204 *Marcrurus*. Op pag. 45 wordt naar fig. 20 verwezen, terwijl dit fig. 19 moet zijn. En figuur 31 en 32 geven helemaal niet weer wat er in de tekst op pag. 75 van verteld wordt. Deze fouten worden niet vermeld om het boek af te kammen, maar om de kans te bieden verbetering aan te brengen in een werk, waarin zoveel interessante en lezenswaardige gegevens beschreven staan. Men vraagt zich telkens met verbazing af, hoe men al die biologische bijzonderheden te weten is gekomen.

v. N.

Onze Zoogdieren in het wild levend, door Maurice Burton. Nederlandse bewerking van Hans Warren. Uitg. Ploegsma, Amsterdam, 1959, f 4,25.

Het was een goede gedachte van de Oxford University Press om na het grote succes van de uitgave van Tinbergen's *Bird Life* op overeenkomstige wijze een werkje te laten verschijnen over het zoveel minder bekende leven van wilde zoogdieren. Maurice Burton gaf een geslaagde samenvatting van de gedragingen, levensgewoonten en eigenschappen van deze dieren, waarbij hij zich heeft beperkt tot de vertegenwoordigers van de landfauna. Ook nu verzorgde Hans Warren de Nederlandse bewerking, maar slaagde daarin naar mijn idee minder goed dan in *Vogelleven*. Zijn tekst is hier en daar stroef en bevat zelfs fouten, zoals „zintuigen” in plaats van „zinnen” en „omnivoor dieet” in plaats van „omnivoor dier”. De illustraties zijn gekozen uit diverse Engelse publicaties, en zijn ook minder dan die in Tinbergen's boek. Het geheel geeft echter een bevredigend en prettig verwerkbaar overzicht van het leven van de zoogdieren, en noodt tot zelf waarnemen. Een boek dat thuis hoort in de bibliotheek van ieder, die iets met het biologie-onderwijs te maken heeft, en zeker ook in die van middelbare- en kweekscholen. De prijs kan geen bezwaar zijn.

v. N.

Cactussen en andere succulenten, door C. Bommelé. Thieme & Cie, Zutphen. Prijs f 5,90.

In dit boekwerkje, uitgegeven in de serie „Bloemen en Planten in Huis” werden meer dan 300 soorten cactussen en vetplanten deskundig besproken. Een groot aantal originele en goede foto's verlichten de tekst. Een inleidend hoofdstukje verhaalt iets over de geschiedenis van deze liefhebberij, waardoor tevens enkele wetenschappelijke namen een verklaring vinden. Een korte beschrijving van de groeiplaatsen in de landen van herkomst maakt veel van de merkwaardige voorschriften voor de cultuur van deze exoten duidelijk. Het enten en het zaaien wordt boeiend beschreven. Opvallend is het advies, in niet-poreuse potten te kweken, of in blik. De moderne plastic potten zullen hier wel een meer esthetisch verantwoorde

oplossing kunnen brengen. Jammer zijn er nergens klemtoontekens geplaatst, zodat de moeilijke wetenschappelijke namen nog wel eens verhaspeld zullen worden. Merkwaardig zijn hier en daar volkomen onnodige afkortingen in de wetenschappelijke namen toegepast, zelfs in de onderschriften van de figuren. Een keurig verzorgde uitgave!

v. N.

Zeventig jaren pangenlenleer. Afscheidscollege uitgesproken op 12 december 1959 in de aula van de Universiteit van Amsterdam door Dr. J. Heimans. Uitg. W. Versluys N.V., Amsterdam. Prijs f 1,25.

Wie het voorrecht had dit afscheidscollege bij te wonen zal het niet licht vergeten. Allen werden geboeid door het heldere betoog van de zeventigjarige hoogleraar, die een andere zeventigjarige kwam huldigen, de *Intracellulaire Pangenesis* van Hugo de Vries, in 1889 te Jena verschenen. De ontwikkeling van de erfelijkheidsleer heeft een merkwaardig verloop. Mendel vond in zijn tijd geen waardering, omdat hij niet begrepen werd. Eenzelfde lot trof Hugo de Vries, maar nu om een heel andere reden. Ofschoon de in de *Pangenesis* ontwikkelde leer principiële verschillen van de leer van Darwin, zocht De Vries toch nog te veel aansluiting bij Darwin.

Het grootste gedeelte van zijn afscheidscollege is gewijd aan de *Intracellulaire Pangenesis* als basis van de moderne erfelijkheidsleer. „De belangrijkste inhoud van de hypothese van Hugo de Vries”, aldus de hoogleraar, „kunnen we kort samengevat en vereenvoudigd aldus weergeven: ledere dier- of plantensoort wordt gekenmerkt door een groot aantal afzonderlijke eigenschappen, die alle onafhankelijk van elkaar onveranderd worden overgeërfd, doordat ze ieder apart gebonden zijn aan bepaalde stoffelijke deeltjes, door de Vries pangenlen genoemd”. Iets verder: „De pangenlen blijven binnen de cellen opgesloten, en alleen door celdeling komen ze in alle nieuwe cellen terecht en daarmee ook in de voortplantingscellen”.

Deze zienswijze was geheel nieuw. Ook het niet voldoende accentueren, dat zijn stellingen op principiële nieuwe inzichten berustten, was mede oorzaak, dat de hypothese van De Vries niet de aandacht had, die zij verdiende.

In de pangenlenhypothese van 1889 ligt de sleutel tot goed begrip van het werk van Mendel, die zich beperkte tot streng logische conclusies uit zijn experimentele vondsten. Tijdens de stormachtige ontwikkeling, die de genetica als wetenschap sedert 1900 heeft doorgemaakt, bleek meer en meer, dat de pangenlenleer van De Vries een betrouwbare leidraad was.

In het tweede gedeelte van zijn voordracht liet Heimans ons nog andere facetten zien van de werkhypothese, neergelegd in de *Pangenesis*. Ze legt n.l. ook een nieuwe grondslag voor de evolutieleer, voor het soortsbegrip, en verschaft nieuw inzicht in het probleem der orgaandifferentiatie en de protoplasmatische erfelijkheid.

Wie een goed inzicht wil krijgen in de geschiedenis van de wording van de erfelijkheidsleer, moet dit boekje lezen.

K.

Hang- en klimplanten voor de kamer, door J. P. Hage. Thieme & Cie, Zutphen. Prijs f 4,90.

Een aardige handleiding, die wil trachten een antwoord te geven op vragen over de behandeling van de vele soorten klimplanten, die naar Scandinavisch voorbeeld, hoe langer hoe meer in onze moderne woonruimten worden toegepast. Het boekje geeft ook frisse ideeën voor de aankleding van kantoren en fabrieken. Voor degenen die meer zoeken dan alleen maar een kleurige wanddecoratie geeft het hoofdstuk „Over klimmen en hangen” aardige bijzonderheden over de biologie van deze merkwuurde plantengroep.

In het overzicht der soorten staat de behandeling telkens duidelijk aangegeven. Veelal vindt men daar ook een goede foto of tekening, waardoor de herkenning wordt vergemakkelijkt. Natuurlijk ontbreekt het hoofdstuk over de verzorging van door ziekte of ongedierte aangetaste klimplanten niet.

v. N.

AANKONDIGING VAN DE MAANDVERGADERINGEN

In verband met de Dodenherdenking zijn de maandvergaderingen van mei een week verschoven.

Te Maastricht, op woensdag 11 mei 1960,
om 19.30 uur, in het museum.

Te Heerlen, op woensdag 18 mei 1960,
om 19 uur in het Geologisch Bureau.

In juni GEEN maandvergaderingen.

DE NATUUR IN

Zaterdag 7 mei: excursie naar het Gerendal met o.m. bezoek aan de Orchideeënweide van het Staatsbosbeheer, o.l.v. de heer G. van Zwan bosbouwkundig ambtenaar Staatsbosbeheer. Vertrek trein uit Maastricht 14.13 uur, uit Heerlen 14.22 uur. Retour Schin op Geul.

Zondag 22 mei: Bezoek aan het landgoed Elslo, dat onlangs in eigendom is overgegaan aan de gemeente Elslo. Vertrek uit Heerlen per L.T.M.-bus, lijn 8, 14.00 uur. Uit Maastricht per E.B.A.D.-bus 14.30 uur. Retour Beek.

Zaterdag 25 juni: Excursie naar de Kunderberg. Vertrek trein uit Maastricht 14.13 uur, retour Voerendaal. L.T.M.-bus, lijn 16, uit Heerlen 14.30 uur. Retour Kunrade.

Vogelzangexcursie's. Maandag 2 mei wandeling van Houthem naar Valkenburg, langs de

Geul. Vertrek trein uit Maastricht 19.13 uur. Uit Heerlen 19.22 uur.

Dinsdag 31 mei wandeling door Klooster- en Ravensbos. Vertrek trein uit Maastricht 19.13 uur. Uit Heerlen 19.22 uur.

UIT EIGEN KRING

Examen. Aan de Rijksuniversiteit te Leiden slaagde op 8 maart voor het doctoraal-examen biologie de heer C. A. J. Thissen, leraar Bisschoppelijk College Roermond.

Culturele Raad Limburg. Tot voorzitter van de Culturele Raad Limburg werd gekozen de heer George Goossens, directeur Russel Tiglia Tegelen, sinds jaren lid van het Dagelijks Bestuur.

Jubileum. Zondag 20 maart was het 40-jaar geleden, dat de voorzitter, Dr. E. M. Kruijtz, priester werd gewijd. Het bestuur kwam dien dag de jubilaris ten zijne huize gelukwensen. De ondervoorzitter, de heer M. Mommers, hield daarbij een toespraak en bood namens het Genootschap een schemerlamp aan. Met een kort dankwoord aanvaardde de voorzitter dit prachtige geschenk.

NIEUWE LEDEN

H. de Bruyn, Goltziusstraat 40, Venlo; H. Hermesen, Lomstraat 39, Venlo; A. de Regt, Panhuisstraat 19, Venlo; L. Veugen, Trianonstraat 11, Maastricht; C. Ottenheijm, Roermondseweg 112, Steyl; Mevr. v. Rijn-Henkemans, Wilhelminapark 9, Venlo; Paul Spreuwenberg, Roothaanstraat 10, Venlo; Dolf van den Hengel, Paulus Potterstraat 60, Venlo; R. Ex, Goltziusstraat 39, Venlo. — J. Ex, Molenstraat 24, Venlo; Mevr. Botman, Urbanusweg 22, Venlo; G. M. Postma, Alberdinck Thymstraat 32, Venlo (W); Mr. F. Notermans, Onderste Molen 104, Venlo; Mr. B. Luyckx, Wilhelminapark 38a, Venlo; J. Boomgaard, Kaldenkerkerweg 48a, Venlo; H. v. Cleef, Parade 55, Venlo; F. de Bruyn, Groeshofstraat 256, Venlo; Mej. M. Jongmans, Huize „Beukenhorst”, Valkenburgerweg 27, Heerlen; Prof. Dr. P. H. van Laer, Haagweg 49, Leiden.

RECTIFICATIE

Maandblad 1-2, blz. 8, regel 29 v. boven: voor *Poulopp* te lezen *Pontoppidan*.